

Л. Ф. Борсук,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

МІЖМОВНІ ВПЛИВИ ТА ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКУ ТЕРМІНОЛОГІЮ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

Стаття присвячена дослідженню іноземних запозичень у сучасну англійську термінологію банківського бізнесу. Акцентовано увагу на тому, що термінологія банківського бізнесу сектору економіки експлікує тенденцію інтернаціоналізації терміна, є основним продуктивним способом та джерелом збагачення, формування і поповнення спеціальної лексики.

Ключові слова: термінологія банківського бізнесу, запозичення, міжмовні впливи, контактуючі мови, мова донор, мова реципієнт.

Статья посвящена исследованию иноязычных заимствований в современную английскую терминологию банковского бизнеса. Акцентировано внимание на том, что терминология банковского бизнеса сектора экономики эксплицирует тенденцию интернационализации термина, является основным продуктивным способом и источником обогащения, формирования и пополнения специальной лексики.

Ключевые слова: терминология банковского бизнеса, заимствования, межъязыковые влияния, контактирующие языки, язык донор, язык реципиент.

The article investigates the foreign borrowings in modern English banking business terminology. It is focused that the banking terminology of economic sector explicates trend of internationalization as the main productive way and a source of enrichment, formation and replenishment of specialized vocabulary.

Keywords: banking terminology, borrowings, cross-language influence, language contact, language donor, language recipient.

Постановка проблеми. Останнім часом, зазнає активізації банківський сектор ринкової економіки, що зумовлює приплив відповідної, переважно запозиченої термінології для номінації нових реалій. Запозичені терміни банківського бізнесу (далі ТББ) стають частиною фахової мови – реципієнта, де здійснюються внутрішні процеси саморозвитку, а нові одиниці групуються у тісніші термінологічні утворення. Сьогодні, банківська термінологія відіграє суттєву роль у міжмовних впливах утворюючи, так звані, інтернаціональний термінологічний фонд. Тенденції до інтернаціоналізації особливо проявляються у сферах науково-технічної та фінансово-економічної термінології, де з огляду на значну інтеграцію досягнень світової цивілізації, розширюються сфери міжнародної співпраці. Запозичення – універсальне лінгвістичне явище, що виявляється в обміні мовними знаками двох чи більше контактуючих мов у різних сферах діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інтенсивний приплив іноземних термінів закономірно отримує неоднозначну оцінку мовознавців-термінологів: з одного боку, дослідники відзначають певне збагачення мови, наближення асимільованих іноземних запозичень до світових стандартів та досягнень, з іншого констатують перевантаження мови-реципієнта чужомовними лексемами, а дуже часто безпідставне витіснення автохтонних відповідників. Розв'язання проблеми іноземних запозичень та мовних взаємовпливів започатковано у працях Лотте Д. С., Секирина В. П., Шетле Т. В., Хаугена Є. та інших, на які опираємося у нашому дослідженні.

Безперечно, що мовні контакти залежать від позамовних факторів детально описаних у низці досліджень: Л. Щерби, В. Виноградова, Д. Шмельова, Г. Винокура, С. Семчинського, Р. Помірка та інших. Специфіці функціонування трансферного слова присвячені, також праці дослідників О. Кубрякової, А. Уфімцевої. Термінологи акцентують на тому, що в значенні запозиченого терміна індукуються додаткові змістові відтінки в результаті яких термін уточнюється і набуває завершеності.

Сучасна ТББ поповнюється шляхом термінологізації загальноживаної лексики, оскільки ринковий сектор економіки породжує нові поняття та явища, які потребують номінації.

Мета та завдання. Висвітлення процесів запозиченого банківського терміна зумовлені потребою номінації нового поняття або явища, коли мова – реципієнт не встигає запропонувати для номінації наукової реалії власну мовну одиницю. Важливим завданням вважаємо з'ясування ролі і динаміки міжмовних впливів у меж-терміносистемі банківського бізнесу англійської мови-реципієнта.

Проникнення запозиченого терміну до іншої мови є результатом тісного розвитку міжкультурних та мовних зв'язків, виникнення та впровадження новітніх наукових технологій.

Вклад основного матеріалу. Основною причиною запозичення термінів є, на наш погляд, необхідність у номінації нових банківських понять сектору економіки внаслідок передусім лінгвістичної мімікрії (імітування, наслідування), тощо. У цьому сенсі терміносистема банківського бізнесу головно формується двома шляхами: власне запозичення (перейняття матеріалу із мови донора) і калька під якою розуміємо перейняття моделі з іншої мови і перенесення її на мову реципієнта. Так: *break* – «*раптове падіння цін на контракти*; *warrant* – *повноваження, право власника на покупку акцій та інших цінних паперів*; *gamma* – «*величина виміру дельти опціону залежно від коливання ціни відповідного ф'ючерса*»; *income elasticity of demand* – «*відносна зміна споживання при зміні доходу*».

Зазначимо, що ТББ утворені такими шляхами збагачують термінологічний корпус англійської терміносистеми банківського бізнесу, заповнюючи відсутність номінативних засобів для позначення відповідних реалій.

Інтернаціоналізація термінології є необхідним засобом комунікації у період глобальних соціальних реформ, активізації міжнародного спілкування та економічних контактів [1, с. 38], для прикладу: *deficit; capital; contract, inflation; hyperinflation; default; boom тощо*. Поруч із запозиченнями інтернаціонального термінологічного фонду, утворення нових ТББ здійснюється семантичним способом, який полягає у прирощенні до існуючого терміна нового значення, або нових його відтінків. За словами Д. С. Лотте, загальнозживана лексема перетворюється у термін, тобто до раніше зареєстрованого значення додається нове значення» [3, с. 37–38].

На сучасному етапі термінологи застерігають про небезпеку перенасичення мови реципієнта термінами іншомовного походження. Тому, необхідно уважно стежити за процесами «запозичення» іншомовної термінології зокрема фінансово-економічної та банківської термінології.

Під запозиченням розуміємо елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція тощо) перенесені з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів, а також сам такий процес переходу елементів однієї мови в іншу (розрядка наша). У ході запозичення здійснюється не пасивне переміщення ТББ з однієї мови в іншу мову-акцептор, а активний дієвий процес засвоєння іншомовних елементів, їх пристосування до потреб мови реципієнта.

Найчастіше у мовних контактах домінують пласти термінологічної лексики із мови, носії якої мають більш розвинуту культуру. Так, терміни італійського походження датуються ще XVI ст: *banque; cartel; solde; tariffe* тощо. Запозичення на основі синонімічної, семантичної контамінації, на думку Шетле Т.В., є найпродуктивнішою категорією [7, с. 23].

Аналіз запозичених ТББ здійснюємо за критеріями які традиційно пропонуються у сучасному термінознавстві.

1. Терміни, запозичені із збереженням графічної норми: *bank; credit; deposit; fund; profit;*
2. Терміни, запозичені з наступною асиміляцією у вимові: *operation; company; transaction; reserve.*
3. Терміни запозичені не у всій сукупності значень, із зміною значень, або його переосмисленням (іт.) *cartello – cartel; tariff – tariff* тощо.

Аналогічно, зустрічаємо явище точного відтворення французьких запозичень в англійську ТББ, що призводить до появи синтаксичних напівкальок: *attorney ge'ne'ral > attorney general – генеральний аторней;* «міністр юстиції (США),» або *standard de vie > standard of living – рівень життя.* Аналізований матеріал ТББ засвідчив, що $\approx 75\%$ термінів за походженням є запозиченнями в англійську з італійської та французької мов.

У нашому дослідженні ТББ розподіляємо за семантичними або тематичними групами: – терміни, що позначають банківські процедури: *averaging, financial engineering;* – терміни і терміносполучення, що називають фонди (грошові) і грошові засади – *investment trust, unit trust, hedge funds,* тощо; – терміни для позначення банківських платіжних або розрахункових документів – *defensive stock, common stock, round lot, traveller's check* etc. [8].

За нашими спостереженнями ТББ є найпродуктивнішою ($\approx 70\text{--}80\%$) від усіх запозичень що обслуговують сфери бухгалтерського обліку, банківської справи, маркетингової діяльності та ін. Водночас, постає проблема у тому, що мовознавча наука не встигає номінувати нові терміни, що надходять: *brand-manager – спеціаліст певної торгової марки; top-manager – головний менеджер; account-manager – бухгалтер менеджер,* тощо.

Адже, сьогодні престижніше вживати *merchandiser – ніж спеціаліст з продажу; accountant – ніж бухгалтер; head-hunter – ніж кадровик.* До цієї ж категорії термінів відносимо і такі: *supervisor – супервайзер, realtor – ріелтор, gate keeper, «сторож, охоронець, вартовий»,* де судячи з першого компонента *gate* (з англ. ворота), *ідеться про охоронця великої фірми, (мега-фірми)* [5].

Відзначимо, що семантика запозичених слів часто не збігається з семантикою їх етимонів у мові – джерелі через такі виявлені особливості:

– запозичений термін вживається, як правило, не в первинному значенні, скажімо, *brand* в англійській мові нараховує аж сім значень. Аналогічну багатозначність виявляють *promotion, corruption;*

– первинне значення запозиченого терміна збігається із відповідником джерела, однак його семантика при цьому звужується: *license (ліцензія); сертифікат; credit.*

– запозичується не лише літературне значення, а й сленгові одиниці найчастіше американського варіанту англійської мови: *racket* (7) амер. (сленг.) *шантаж, махінація, шахрайство, сфера* (8) *робота, бізнес (I am in the insurance racket.*

– проникнення, що призводить до варваризації мови: (*continuation of debt*) – *континуація, продовження поновлення після перерви; cash – готівка, гроші.*

Акцентуємо на тому, що значення деяких запозичених ТББ набувають похідних значень шляхом метафоризації. Так, скажімо, завдяки строгій податковій політиці термін «аудитор» вживається не тільки у значенні «людина, яка перевіряє, контролює, консультує,» але й набуває негативного емоційно-експресивного забарвлення: *auditor – чербер, наглядач, дармоїд; political audit – політичний аудит; inflation spirit – інфляція духу; devaluation – девальвація* [5]. Тобто спостерігаємо переміщення частини спеціальної лексики до пласту загальнозживаної.

При цьому важливим аспектом запозичення може стати однозначність терміна у межах певної терміносистеми його стислість та системність.

Досліджуваний фактичний матеріал включає термінологічні одиниці, що семантично заповнюють відсутні або не вживані поняття сфери банківської справи, фінансів, тощо: *Holding-Bank; Run – масове вилучення вкладів з банку, біржова паніка; slump – раптове падіння (цін, курсу цінних паперів тощо); swing – коливання курсу на біржі тощо* [8].

Інтернаціоналізми та запозичення незважаючи на їх спільні риси не є ідентичними явищами. Як зазначає В.В. Акуленко «інтернаціоналізми є категорією синхронії зі своїми специфічними характеристиками, а запозичення – умовна для синхронії група фактів, що виокремлена за діахронними критеріями. Специфічними рисами інтернаціоналізмів є також їх омологічність – міжмовна схожість у планах змісту та вираження» [2, с. 31].

Практично, кожен інтернаціоналізм виникає як результат запозичення, однак не кожне запозичення є інтернаціоналізмом. Тобто поняття «запозичення» є ширшим за поняття інтернаціоналізм, хоча інтернаціоналізми проникають у переважну кількість мов [1, с. 32]. Сучасна тенденція термінологічних процесів вказує на те, що інтернаціоналізми ТББ запозичено із більшості європейських мов: *marketing, business, Eurodollar, voucher, capital, trust, investor* та інші.

Таким чином, терміносистеми національних мов, сприймаючи головно, англійські іншомовні елементи, формують спільний інтернаціональний лексичний фонд. Однозначність тлумачення таких інтернаціональних термінів, полегшує та спрощує міжнародне ділове спілкування, сприяє кращому взаєморозумінню у фаховій та міжкультурній комунікації: *cash; account; company; security, credit control*.

Динамічні, соціально-економічні, політичні, культурно-наукові відносини між країнами сприяють входженню та впливу інтернаціональних слів, у банківську сферу.

Безперечно, що для термінологічного фонду англійської банківської терміносистеми відіграють її контакти з іншими мовами. Сучасна англійська банківська термінологія насичена гетерогенними утвореннями – греко-германськими, греко-романськими, й іншими.

Запозичення це процес у результаті якого у мові з'являється і закріплюється певний іншомовний елемент [4, с. 57]. Запозичення – невід'ємна складова процесу функціонування та одного з основних джерел поповнення термінологічного корпусу банківського дискурсу.

У термінологічних дослідженнях, існують різні точки зору вчених на феномен запозичення, опираючись на котрі виокремлюємо два види іншомовного впливу:

1) запозичення іншомовного матеріалу (слова, словосполучення, значення котрих «властиве усій групі в цілому» словотвірні афікси, рідше флексії): *depository; establishment; bookkeeping*.

2) запозичення іншомовної форми за «чужоземним зразком». У цьому сенсі, струнку класифікацію запозичень уклад А. Э. Хауген, який розглядав перенесення з іноземної мови лексеми, форма котрої, «у запозиченій мові має перебувати у діатонічному співвідношенні з іноземною мовою» [6, с. 345].

У результаті запозичень у ТББ з'ясовано, що найактивнішими є прямі запозичення і калькування з інших європейських мов, як джерела поповнення та збагачення англійської банківської терміносистеми. Слід зазначити, що більшість запозичень залишаються у мові – рецепторі без будь-яких змін. Соціально-економічні зміни останніх років, на фоні процесів інтеграції і глобалізації виражаються також інтернаціональними ТББ, які належать європейським мовам і в своїй основі походять від латинської та італійської мов.

Терміни, що мають інтернаціональний характер у більшості мов запозичуються без змін: *англ. bank; ital. banco; фр. banque; англ. capital; фр. capital; лат. capitalis* [5] тощо. Основною причиною запозичення таких одиниць без змін є то, що вони відірвані від певної мовної системи, а в запозиченій мові не існує еквівалентних варіантів, які можуть компенсувати їх відсутність.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Результати, отримані у процесі емпіричного матеріалу термінології банківського бізнесу мають важливе теоретично-практичне значення, що потребує у перспективі окремого дослідження. На наш погляд, запозичений термін повинен мати семантичне коріння у двох термінологіях, що свідчить про тісний зв'язок між ними. Однак, запозичення матеріальної оболонки терміна ще не є ознакою семантичної взаємодії між терміносистемами. Тут можемо говорити про семантичні зсуви, де семантична взаємодія термінологічних систем передбачає встановлення таких відносин між їхніми елементами, зокрема семантичної деривації, концептуальних та конотативних виявів, що також може бути перспективою майбутніх розвідок.

Література:

1. Кияк Т. Р. Запозичення та інтернаціоналізми у фахових мовах / Т. Р. Кияк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2006. – С. 28–36.
2. Акуленко В. В. Інтернациональные элементы в лексике и терминологии / В. В. Акуленко. – Х. : Высш. шк., 2003. – 208 с.
3. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / Д. С. Лотте. – М. : Наука, 2004. – 146 с.
4. Секирин В.П. Заимствования в английском языке / В. П. Секирин. – К. : Изд-во Киев. ун-та. – 2000. – 152 с.
5. Словарь банковско-биржевой лексики на шести языках / сост. Бобылев Ю. А. – М. : Макс ОР, 2002. – 288 с.
6. Хауген, Э. Процесс заимствования / Э. Хауген // НЗЛ. – Вып. 6. – М., 2007. – С. 344–383.
7. Шетле Т. В. Англоязычная терминология банковского дела в языковой системе и речевой практике : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Т. В. Шетле. – М., 2010. – 23 с.
8. Dictionary of Banking Terms / by Thomas P. Fitch. – Barron : Barron's Educational Series, Inc., USA, 2000.